

ΑΜΦΙΒΙΟΝ

ΔΙΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ ΒΙΟΤΟΠΩΝ - ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ • ΙΟΥΝΙΟΣ 1998
ΤΕΥΧΟΣ 21 • ΔΡΧ. 400

Η ΟΧΙΑ ΤΗΣ ΜΗΛΟΥ

**ΥΓΡΟΤΟΠΟΣ ΜΕΣΟΝΗΣΙ - ΓΕΡΑΝΙ
(Ν. ΦΩΚΑΙΑΣ ΚΑΣΣΑΝΔΡΑΣ)**

**Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΕΙΦΟΡΟ ΤΟΥΡΙΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

**ΕΡΓΑ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΟΥΜΕΝΑ ΑΠΟ ΤΟ
LIFE-ΦΥΣΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΤΟ 1997**

Φωτ.: Α. ΛΟΓ...

ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΖΩΝΗ

**ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΡΟΣ ΜΙΑ
ΠΑΝΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ**

Η οχιά της Μήλου

Φωτ. Γ. Ιωαννίδης

Η οχιά της Μήλου είναι ένα ενδημικό είδος των Κυκλάδων και η εξάπλωσή του περιορίζεται στα νησιά Μήλος, Κίμωλος, Πολύαιγος και Σίφνος. Έως το 1992 θεωρούνταν υποείδος του είδους *Vipera lebetina*, το οποίο έχει ευρύτατη εξάπλωση στη Βόρεια Αφρική και στην Εγγύς και Μέση Ανατολή.

Οι πληθυσμοί των Κυκλάδων έχουν όμως απομονωθεί για περίπου πέντε εκατομμύρια χρόνια και διαφέρουν από τα άλλα είδη τόσο στη μορφολογία όσο και στη συμπεριφορά. Η οχιά της Μήλου αναγνωρίζεται πλέον ως ξεχωριστό είδος με το επιστημονικό όνομα

Vipera (Macrovipera)
schweizeri.

Φωτ. Γ. Ιωαννίδης

Πλειάδα παραγόντων καθιστούν την οχιά αυτή ως ένα από τα πλέον απειλούμενα είδη ερπετών σε εθνικό, ευρωπαϊκό αλλά και σε παγκόσμιο επίπεδο. Η περιορισμένη εξάπλωσή της σε τέσσερα μόνο νησιά έχει ως αποτέλεσμα την ύπαρξη ενός μικρού σχετικά πληθυσμού, ο οποίος έχει περιορισμένες δυνατότητες αντίδρασης σε αρνητικούς ανθρωπογενείς παράγοντες, ενώ δεν υπάρχει η δυνατότητα επανεποικισμού από άλλες περιοχές αν ο πληθυσμός εξαλειφθεί.

Οι αρνητικοί ανθρωπογενείς παράγοντες είναι βέβαια υπαρκτοί και επιδρούν τόσο στο ενδιαίτημα όσο και στους πληθυσμούς του είδους. Το μεγαλύτερο μέρος του ενδιαίτηματος του είδους, στο σύνολο της εξάπλωσής του, έχει υποβαθμισθεί ή και καταστραφεί εντελώς, λόγω της χρήσης της γης για καλλιέργειες και κτηνοτροφία, της διάβρωσης του εδάφους, των εξορύξεων καθώς και της έντονης ξύλευσης, ακόμα και των θάμνων, για καύσιμη ύλη. Το τελευταίο αυτό πρόβλημα είναι ιδιαίτερα εμφανές στη Σίφνο, με αποτέλεσμα οι μεγαλύτερες εκτάσεις ενδιαιτημάτων της οχιάς, να βρίσκονται πλέον στη δυτική Μήλο. Και εκεί όμως το ενδιαίτημα του είδους εξακολουθεί να συρρικνώνεται και να διασπάται, κυρίως λόγω των εξορυκτικών δραστηριοτήτων.

Οι πληθυσμοί της οχιάς της Μήλου, εκτός του ότι χάνουν διαρ-

κώς τμήματα του ζωτικού τους χώρου, υφίστανται και άμεσες ανθρωπογενείς πιέσεις. Στην δεκαετία του '70 το είδος ήταν επικηρυγμένο, με αποτέλεσμα πάνω από 500 άτομα να σκοτώνονται στη Μήλο κάθε έτος. Από το 1980 το είδος προστατεύεται. Αυτό σε συνδυασμό με την απομάκρυνση ενός ποσοστού των κατοίκων από τις γεωργικές δραστηριότητες, αλλά και με τη μικρή αλλά ενθαρρυντική αλλαγή της νοοτροπίας που αρχίζει να διαμορφώνεται, είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του αριθμού των ζώων που σκοτώνονται. Νέοι όμως παράγοντες θνησιμότητας εμφανίστηκαν, όπως η αύξηση του αριθμού των οχημάτων που κυκλοφορούσαν στους δρόμους και η παράνομη συλλογή από συλλέκτες, κυρίως του εξωτερικού. Αποτέλεσμα αυτών είναι ο πληθυσμός της οχιάς να χάνει κάθε έτος περισσότερα από 600 ενήλικα άτομα.

Οι ανωτέρω παράγοντες καθιστούν την οχιά της Μήλου ένα από τα ερπετά που περιλαμβάνονται ως "είδη προτεραιότητας" στο Παράρτημα II της Κοινοτικής Οδηγίας 92/43 μαζί με τη θαλάσσια χελώνα *Caretta caretta* και την σαύρα *Gallotia simonyi*.

Το 1993 το Μουσείο Γουλιανδρή Φυσικής Ιστορίας σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο του Göteborg ξεκίνησαν συστηματική μελέτη της οικολογίας του είδους, με σκοπό την προ-

Φωτ. Μ. Δημάκη

στασία του. Ειδικότερα η μελέτη αποσκοπούσε στο να γίνουν κατανοητά και να περιγραφούν τα γνωρίσματα εκείνα που καθιστούν ένα ενδιαίτημα κατάλληλο για το είδος.

Η μελέτη περιελάμβανε υπολογισμό του μεγέθους (πυκνότητας) των πληθυσμών, ομοιώματα δραστηριοποίησης, υπολογισμό ζωτικού χώρου των ατόμων, αποστάσεις μετακίνησης και λοιπά απαραίτητα στοιχεία για τον καθορισμό περιοχών που καλύπτουν τις ανάγκες των πληθυσμών. Αυτά τα στοιχεία χρησιμοποιήθηκαν για τον καθορισμό των σημαντικών περιοχών, η διατήρηση των οποίων είναι απαραίτητη για την προστασία του είδους.

Την ομάδα μελέτης αποτελούν οι καθηγητές G. Nilson και C. Andreen από το Πανεπιστήμιο του Göteborg και οι βιολόγοι Γ. Ιωαννίδης και Μαρία Δημάκη από το Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας. Στις εργασίες πεδίου συμμετείχαν κατά διαστήματα και άλλοι ειδικοί στην οικολογία των φιδιών και στη διαχείριση απειλούμενων ειδών.

Από τον Νοέμβριο του 1996 οι δράσεις αυτές αποτέλεσαν τμήμα του έργου "για το ενδιαίτημα της οχιάς της Μήλου", το οποίο εντάχθηκε από το ΥΠΕΧΩΔΕ στο Β' Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης και ειδικότερα στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλον. Την υλοποίηση αυτού του έργου έχει αναλάβει ο Δήμος Μήλου και η

Αναπτυξιακή Εταιρεία Κυκλάδων και οι δράσεις του έργου που αφορούν τα μέτρα διατήρησης του είδους, ανατέθηκαν στο Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας.

Η μελέτη στηρίχθηκε σε τηλεμετρική μέθοδο (radio-tracking), με εσωτερικούς ή εξωτερικούς πομπούς ανάλογα με το μέγεθος των υπό παρακολούθηση ατόμων. Παράλληλα, σε έναν μεγάλο αριθμό ατόμων εμφυτεύτηκαν ειδικοί μικροεπεξεργαστές (microchips) με σκοπό την αναγνώρισή τους, για τον υπολογισμό του πληθυσμού με τη μέθοδο της σύλληψης-επανασύλληψης. Εκτός από τα απαιτούμενα στοιχεία για τη διαχείριση του είδους, η εφαρμογή αυτών των μεθόδων έκανε γνωστά και άλλα ιδιαιτέρως ενδιαφέροντα στοιχεία της συμπεριφοράς του αλλά και των διατροφικών του συνηθειών.

Στα πλαίσια του έργου έγινε και μια πρώτη διερεύνηση της κατάστασης των πληθυσμών του είδους και στα υπόλοιπα τρία, πλην της Μήλου, νησιά (Κίμωλος, Πολύαιγος και Σίφνος). Ο συνολικός πληθυσμός του είδους *Vipera (Macrovipera) schweizeri* δεν ξεπερνάει τα 4.500 άτομα. Από αυτά περίπου το 60%, βρίσκεται στη Μήλο και ειδικά στο δυτικό τμήμα του νησιού. Αυτός είναι και ο λόγος που η Μήλος αποτελεί την πρώτη προτεραιότητα για τη διατήρηση του είδους. Και τα άλλα νησιά όμως χρειάζονται σε έναν

βαθμό αντίστοιχη προσοχή.

Η οικολογική μελέτη του είδους και ο εντοπισμός των σημαντικών περιοχών έχει ολοκληρωθεί και θα ακολουθήσει ο νομοθετικός καθορισμός των ειδικών ζωνών προστασίας. Η εργασία πεδίου όμως, ακόμα και αν ληφθούν όλα τα απαραίτητα μέτρα, δεν πρέπει να σταματήσει εδώ. Η παρακολούθηση των πληθυσμών είναι απαραίτητη, καθώς συχνά εμφανίζονται νέοι απρόβλεπτοι παράγοντες με άγνωστες συνέπειες στους πληθυσμούς. Κατά το τελευταίο έτος ως παράδειγμα, εμφανίστηκε σοβαρό πρόβλημα θήρευσης από αδέσποτες γάτες σε μια από τις περιοχές μελέτης. Οι συνέπειες αυτού του νέου προβλήματος δεν έχουν διερευνηθεί ικανοποιητικά.

Ένα άλλο θέμα που χρήζει άμεσης παρακολούθησης είναι η κατάσταση του πληθυσμού της οχιάς στη Σίφνο. Στο νησί αυτό έχει περιγραφεί ένα ξεχωριστό υποείδος, το *Vipera (Macrovipera) schweizeri siphnensis*, αλλά ο συνολικός πληθυσμός του δεν υπερβαίνει τα 400 άτομα. Το γεγονός αυτό επιβάλλει τη λήψη άμεσων μέτρων και έχει ήδη προγραμματισθεί με την έναρξη της νέας χρονιάς, η παρακολούθηση του πληθυσμού, ο εντοπισμός των απειλών και η συστηματική μελέτη του με σκοπό τον προσδιορισμό των απαιτούμενων δράσεων για την αποτελεσματική προστασία του.

Άποψη του υγροτόπου Μεσονήσι, Φωτ. Γ. Κοράκης

Ο Υγρότοπος Μεσονήσι - Γεράνι (Ν. Φώκαιας Κασσάνδρας)

Ο υγρότοπος της Ν. Φώκαιας, ο οποίος είναι γνωστός και ως έλος Σταυρονικήτα ή Φυλακών Κασσάνδρας, αποτελείται από δύο επιμέρους υγροτόπους, λειτουργικά συνδεδεμένους μεταξύ τους, το Μεσονήσι (1300 στρ. περίπου) και το Γεράνι (900 στρ. περίπου). Όπως παρουσιάστηκε και σε προηγούμενο τεύχος του περιοδικού, για το Μεσονήσι υπάρχει καταρχήν απόφαση για μετατροπή του σε γήπεδο γκολφ. Διάφοροι προβληματισμοί έχουν αναπτυχθεί πάνω στην πρόταση αυτή και ο σκοπός της ανάλυσης που ακολουθεί είναι να εκθέσει διάφορες σκέψεις του ΕΚΒΥ επί του συγκεκριμένου θέματος καθώς και να υποβάλει αδρομερείς προτάσεις για τις κατευθύνσεις που θα μπορούσε να ακολουθήσει η Ελληνική Πολιτεία στο μέλλον. Οι σκέψεις και οι προτάσεις αυτές είναι συμβατές με τις νομικές και ηθικές δεσμεύσεις της χώρας μας σε επίπεδο εθνικό, Ευρωπαϊκής Ένωσης και διεθνές.

✓ Η απόφαση για την κατασκευή του γηπέδου γκολφ φαίνεται να στηρίχθηκε και στην παραδοχή ότι το Μεσονήσι δεν είναι υγρότοπος. Πράγματι, υπάρχουν διάφορα κρατικά έγγραφα που μιλούσαν για “αποξηραμένο έλος”, “χορτολιβαδική έκταση”, “γεωργική γη”, “αγροτεμάχιο”, “μη αναδασωτέα περιοχή” κ.λπ. Υπάρχουν βέβαια και άλλα έγγραφα που ανέφεραν την οικολογική αξία της υγροτοπικής περιοχής.

✓ Έχει ειπωθεί ότι “ο υγρότοπος Μεσονήσι - Γεράνι δεν υπόκειται σε κάποιο καθεστώς προστασίας”. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με το άρθρο 4 της Σύμβασης Ραμσάρ αλλά και με τα πλαίσια αρχών του ΥΠΕΧΩΔΕ και της Γενικής Γραμματείας Δασών και Φυσικού Περιβάλλοντος, όπως αυτά έχουν κατά καιρούς εκφραστεί από στελέχη του σε πολλές περιπτώσεις (π.χ. εθνικά και διεθνή συνέδρια, Στρατηγική Ραμσάρ, Στρατηγική Μεσογειακών Υγροτόπων).

✓ Επίσης έχει εκφρασθεί και η σκέψη ότι “*ναι μεν είναι οπωσδήποτε υγρότοπος το Μεσσηνία, αλλά ασήμαντος και πολύ υποβαθμισμένος*”. Η άποψη αυτή έρχεται σε πλήρη αντίθεση με τη γνώμη άλλων ειδικών επιστημόνων και υπάρχουν στοιχεία, όπως βιντεοκασέτα, φωτογραφίες και συνοπτική μελέτη που τεκμηριώνουν τη σημασία του υγροτόπου. Υποβαθμίσεις υπάρχουν στο Μεσσηνία αλλά είναι αναστρέψιμες. Άλλωστε ποιος ελληνικός και ευρωπαϊκός υγρότοπος δεν παρουσιάζει υποβαθμίσεις; Τους υποβαθμισμένους υγροτόπους δεν τους αποξηραίνουμε αλλά τους ανορθώνουμε και αυτό αποτελεί πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και της Ελλάδας όπως δείχνει το γεγονός ότι δαπανώνται μεγάλα χρηματικά ποσά για την ανόρθωση της πολύ υποβαθμισμένης Λίμνης Κορώνειας και άλλων υγροτόπων.

✓ Αναφέρθηκε παλαιότερα το επιχείρημα ότι “*οι τουριστικά ανταγωνιστικές προς την Ελλάδα χώρες κατασκευάζουν γήπεδα γκολφ σε υγροτόπους με κορυφαίο παράδειγμα την Ισπανία*”. Αν πράγματι συμβαίνει κάτι τέτοιο σήμερα τότε οι Ισπανοί έρχονται σε αντίθεση με τις μεσογειακές, ευρωπαϊκές και διεθνείς υποχρεώσεις τους οπότε δεν θα ήταν παράδειγμα προς μίμηση. Σε περίπτωση που όντως προκαλούνται τέτοιου είδους καταστροφές θα ήταν μια άριστη ευκαιρία για την Ελλάδα να πρωτοπορήσει και σ’ αυτό το θέμα διδάσκοντας το ορθό.

✓ Βεβαίως έχει τεθεί και το ερώτημα “*τώρα που πάρθηκε η απόφαση ξύπνησαν οι δημόσιες υπηρεσίες, τα επιστημονικά ιδρύματα και οι περιβαλλοντικές οργανώσεις και ασχολούνται με τον υγρότοπο; Γιατί δεν έκαναν τίποτα έως τώρα για την προστασία του;*” Κατά τη γνώμη μας, αλίμονο αν το ερώτημα αυτό, χρησιμοποιηθεί ως άλλοθι για περαιτέρω καταστροφές της ελληνικής φύσης. Η ερώτηση αυτή καταδεικνύει το κενό ενημέρωσης για τις τεράστιες προσπάθειες που καταβάλλουν οι προαναφερθέντες φορείς κατά την τελευταία δεκαετία σε επίπεδο γενικό αλλά και για την προστασία δεκάδων συγκεκριμένων υγροτόπων.

✓ Ένα από τα πιο αξιοπρόσεκτα επιχειρήματα που προβλήθηκαν υπέρ της ολικής ή μερικής αποξήρανσης του υγροτόπου Μεσσηνίας είναι: “*Οι σημερινές τάσεις δείχνουν σαφώς ότι ο υγρότοπος θα καταστραφεί ολοσχερώς σε λίγα χρόνια από αυθαίρετες ενέργειες ιδιωτών όπως καταπατήσεις για κατασκευή κατοικιών, απορρίμματα, παράνομο κυνήγι κ.λπ. Γιατί λοιπόν να μην σταματήσουμε αυτήν την τάση αποξηραίνοντας τον υγρότοπο προς όφελος της εθνικής οικονομίας (επιμήκυνση τουριστικής περιόδου κ.λπ.) αλλά συγχρόνως δημιουργώντας στη θέση του μερικούς τεχνητούς υγροτόπους που θα λειτουργούν εσαεί υπέρ της βιοποικιλότητας;*” Η επιστήμη και η πρακτική των υγροτόπων μπορεί ευκολότατα να αντιτάξει ισχυρά αντεπιχειρήματα η παράθεση των οποίων θα απαιτούσε πολλές σελίδες. Το ίδιο αυτό επιχείρημα των όσων υποστηρίζουν την αποξήρανση του υγροτόπου έχει προβληθεί κατά κόρον και προβάλλεται ακόμη και για άλλες πολύτιμες φυσικές

περιοχές της χώρας. Πέραν του ότι δεν συμφωνούμε με την εκτίμηση ότι όντως επίκειται καταπάτηση του υγροτόπου από αυθαίρετα κτίσματα και ότι οι αρμόδιες υπηρεσίες είναι ανίκανες να προλάβουν κάποιο τέτοιο ενδεχόμενο, είμαστε υποχρεωμένοι με βάση τις έως τώρα αρχές και πολιτικές της Ελληνικής Κυβέρνησης και της Ευρωπαϊκής Ένωσης αλλά και την πικρή πείρα του παρελθόντος (π.χ. το υδρόβιο δάσος Κοτζά Ορμάν) να μην εισηγηθούμε τον κατακερματισμό ενός οικοσυστήματος. Η προστασία του υγροτόπου θεωρούμε ότι είναι εφικτή με τα σημερινά δεδομένα και γεννά ιδιαίτερες ανησυχίες η τάση που παρουσιάζεται σε μερικούς, ακόμη και καλοπροαίρετους έλληνες πολίτες να προβάλουν την αλλοίωση του φυσικού περιβάλλοντος ως βελτίωσή του ή ως συνύπαρξη ανάπτυξης και προστασίας της φύσης.

✓ Έχει ειπωθεί κατά καιρούς από πολλούς ότι “*οι περιβαλλοντικές οργανώσεις έχουν μερικές φορές παράλογες απαιτήσεις, ζητούν απόλυτη προστασία, αγνοούν τις ανθρώπινες ανάγκες κ.λπ.*” Από όσα γνωρίζουμε η άποψη αυτή δεν αληθεύει πλην ελαχίστων περιπτώσεων. Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις έχουν αποδείξει ότι εργάζονται, όπως και εκατοντάδες άλλοι έλληνες ειδικοί επιστήμονες, υπέρ της διάδοσης και εφαρμογής των αρχών της αειφορικής χρήσης - ανάπτυξης των ανανεώσιμων φυσικών πόρων. Προστασία δεν νοείται χωρίς χρήση του συστήματος ούτε χρήση χωρίς προστασία. Για παράδειγμα, οι υγροτόποι μας συνεξελίχθηκαν με την παρουσία του ανθρώπου και τη χρήση των πόρων τους από τον άνθρωπο. Ενοείται βέβαια χρήση συνετή - αειφορική και όχι εκχερσώσεις, επιχωματώσεις, υπεράντληση, υπερβολικό κυνήγι, υπερβόσκηση κ.λπ.

✓ Ένα άλλο επιχείρημα υπέρ της δημιουργίας του γηπέδου γκολφ είναι “*πώς έχει εκφρασθεί από σοβαρούς επιστήμονες γνώμη για το γήπεδο γκολφ όταν οι επιστήμονες αυτοί δεν έχουν δει ούτε τη μελέτη του έργου, ούτε τη Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων του έργου;*” Στο ερώτημα αυτό ίσως υπάρχει κάποιο σφάλμα συλλογιστικής, διότι είναι γνωστό ότι το γήπεδο όντως θα κατασκευασθεί, κατόπιν αποξηράνσεως-επιχωματώσεως, πάνω στο μεγαλύτερο τμήμα του υγροτόπου. Το επιχείρημα ότι “το γήπεδο θα κατασκευασθεί δίπλα στον υγρότοπο” είναι τουλάχιστον εξωφρενικό. Οπότε δημιουργείται το ερώτημα τί χρειάζεται η Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων και ποιό είναι το προστατευτέο αντικείμενο, το οποίο θα υποστεί πιθανώς τις επιπτώσεις του έργου. Αν κατασκευασθεί το γήπεδο πάνω στον υγρότοπο θα έχει εξαφανισθεί το προστατευτέο αντικείμενο.

✓ Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και η Ελληνική Κυβέρνηση αναγνωρίζουν στην πράξη όλο και περισσότερο τον θετικό ρόλο που παίζουν και μπορεί ακόμη περισσότερο να παίξουν οι περιβαλλοντικές οργανώσεις. Είναι μάλιστα ευτυχές το γεγονός ότι σήμερα οι οργανώσεις έχουν προοδεύσει και σε θέματα συντονισμού. Μεταξύ των καταστατικών

αρχών του ΕΚΒΥ (που καθορίστηκαν από πλήθος φορέων π.χ. ΕΕ (ΓΔ ΧΙ), ΥΠΕΧΩΔΕ, Υπ. Γεωργίας, ΕΟΤ κ.λπ.) είναι η παροχή από αυτό επιστημονικών πληροφοριών προς τις οργανώσεις. Οι οργανώσεις έχουν τον δικό τους τρόπο λειτουργίας και δράσεων. Αν και κοινότοπο, ίσως πρέπει να σημειώσουμε ότι η συνεργασία (νηφάλια και με αλληλοσεβασμό) μεταξύ της δημόσιας διοίκησης, επιστημονικών ιδρυμάτων, περιβαλλοντικών οργανώσεων και επαγγελματικών ομάδων (αγροτών, επιχειρηματιών κ.λπ.) μπορεί να βοηθήσει πολύ την προστασία του περιβάλλοντος και την αειφορική ανάπτυξη.

✓ Από εκπροσώπους τουριστικών επιχειρήσεων έχει τονισθεί η προϊούσα κακή χρήση των υπογείων υδατικών πόρων στη χερσόνησο της Κασσάνδρας. Παρόλο που η κακή αυτή χρήση έχει αρχίσει να αποκτά τις διαστάσεις εθνικής πια κρίσης (οικονομικής, κοινωνικής, οικολογικής) ελάχιστες ενέργειες έχουν γίνει ως τώρα από την κοινωνία και από το κράτος για τον περιορισμό της. Συμφωνούμε με όσους υποστηρίζουν ότι αν δεν παρθούν άμεσα και αυστηρά μέτρα στην Κασσάνδρα ο τουρισμός της, οι οικισμοί της και η γεωργία της απειλούνται με μαρασμό. Είναι πιθανό ότι ένα από τα μέτρα θα μπορούσε να είναι και η ανόρθωση των υδρολογικών λειτουργιών των υγροτόπων της χερσονήσου ή και η αναδημιουργία εκείνων που καταστράφηκαν εξαιτίας ανεπαρκούς γνώσης.

✓ Είναι αλήθεια ότι οι οργανώσεις παικτών γκολφ (π.χ. European Golf Association) είναι ιδιαίτερα ευαισθητοποιημένες έναντι της ανάγκης σεβασμού στη φύση. Είναι επίσης αλήθεια ότι οι οργανώσεις αυτές ενισχύουν οικολογικές (π.χ. ορνιθολογικές) δράσεις και μελέτες και ιδιαίτερα σε ότι αφορά υγροτόπους. Το γκολφ, όπως είναι γνωστό, είναι μεταξύ των αθλημάτων που δίνουν την ευκαιρία επαφής του ανθρώπου με τη φύση. Οι ευρωπαίοι παίκτες δεν θα ήταν ίσως ιδιαίτερα ενθουσιασμένοι να παίξουν γκολφ σε πρώην φυσικό υγρότοπο, αλλά θα προτιμούσαν να αθληθούν δίπλα από τον φυσικό υγρότοπο απολαμβάνοντας όσο το δυνατόν πιο αναλλοίωτο το φυσικό περιβάλλον;

Το ΕΚΒΥ εισηγείται την εγκατάλειψη κάθε ιδέας να αποξηρανθεί έστω και μικρό τμήμα του υγροτόπου Μεσονήσι-Γεράνι υπέρ οποιασδήποτε δραστηριότητας. Διαφαίνεται ότι η απόφαση κατά την οποία έγινε κατ' αρχήν αποδεκτή από κρατικούς φορείς η ιδέα της κατασκευής γηπέδου γκολφ στο Μεσονήσι, δεν στηρίχθηκε σε πλήρη γνώση της πραγματικής κατάστασης. Αυτό δεν πρέπει να εκληφθεί ως μομφή εναντίον εκείνων που πήραν την απόφαση. Όποιος μοχθεί για την πρόοδο της ελληνικής οικονομίας είναι φυσικό να κάνει και λάθη. Αν οι αρμόδιες υπηρεσίες κρίνουν ότι όντως χρειάζεται η Κασσάνδρα γήπεδο γκολφ, αυτό να κατασκευασθεί σε χερσαία περιοχή έστω γειτνιάζουσα με υγρότοπο (αφού μελετηθούν και αποτραπούν οι επιπτώσεις στο φυσικό υγροτοπικό οικοσύστημα). Πιθανώς μια τέτοια χερσαία περιοχή θα μπορούσε να είναι οι

καλλιεργούμενες εκτάσεις των Φυλακών Κασσάνδρας. Άλλη λύση θα μπορούσε να είναι ιδιωτικοί αγροί οι οποίοι θα ήταν ίσως δυνατόν να νοικιασθούν για δεκάδες έτη μια που η κυρίαρχη σήμερα καλλιέργεια βαμβακιού δίνει όλο και μικρότερο ετήσιο εισόδημα στους αγρότες.

Οι επιμέρους υγρότοποι Μεσονήσι και Γεράνι πρέπει να ανορθωθούν με βάση Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη ώστε να αποκτήσουν ακόμη μεγαλύτερη βιολογική και τουριστική αξία. Η εκπόνηση μιας τέτοιας μελέτης δεν είναι ούτε πολύ δύσκολη ούτε πολύ δαπανηρή, ούτε χρονοβόρα. Ήδη το Τμήμα Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος και η Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία έχουν κάνει σημαντική προεργασία. Ως άμεσα μέτρα προστασίας του υγροτόπου (ώσπου να εκπονηθεί η μελέτη) θα μπορούσε να είναι: α) η τοποθέτηση ευκρινών από μακριά πασσάλων στα όρια του υγροτόπου, β) η τοποθέτηση πολύγλωσσων ενημερωτικών πινακίδων που να ενημερώνουν τους τουρίστες για τις πολλαπλές αξίες του υγροτόπου, γ) η άτυπη συγκρότηση ομάδας εθελοντών τα μέλη της οποίας, υπό την επίβλεψη του τοπικού δασάρχη, θα επιτηρούν την περιοχή και θα ειδοποιούν τις αρμόδιες αρχές για κινδύνους από πυρκαγιές, παράνομο κυνήγι, παράνομη δόμηση, παράνομες αμοληψίες, εναπόθεση απορριμμάτων κ.λπ.

Τα σφάλματα που έγιναν ως τώρα στον τρόπο χειρισμού της χωροθέτησης του γηπέδου γκολφ πρέπει να αναγνωρισθούν με γενναιότητα και να δώσουν ευκαιρία για δημιουργικές προτάσεις. Μια τέτοια πρόταση είναι

Αλίπεδα στον υγρότοπο Μεσονήσι, Φωτ. Γ. Κοράκης

Άποψη του παράκτιου δάσους, Φωτ. Γ. Κοράκης

αυτή που εξέφρασε σε άτυπη σύσκεψη στέλεχος της Διεύθυνσης Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του ΥΠΕΧΩΔΕ. Κατά την πρόταση αυτή, ο μεν υγρότοπος Μεσονήσι πρέπει να μείνει αλώβητος και να ανορθωθεί το δε γήπεδο γκολφ να κατασκευασθεί σε παρακείμενη χερσαία έκταση των Φυλακών Κασσάνδρας.

Η πρόταση αυτή έχει μόνο πλεονεκτήματα ιδίως αν συμπληρωθεί με οργανική (βιολογική) καλλιέργεια λαχανικών και εκτροφή αγροτικών ζώων. Συνοπτικώς τα πλεονεκτήματα είναι: πληρέστερα φυλαγμένος και παρακολουθούμενος υγρότοπος, ευνοϊκότερες συνθήκες κατασκευής και λειτουργίας του γηπέδου, απείρως πιο ευχάριστο τοπίο για τους παίκτες γκολφ άρα μεγαλύτερη επιχειρηματική επιτυχία του έργου, παραγωγή οργανικών προϊόντων με

ευκαιρίες σχετικής επαγγελματικής κατάρτισης για τους κρατούμενους των φυλακών, κίνητρο για τους τοπικούς αγρότες για αειφορική χρήση των γεωργικών τους πόρων, κ.λπ.

Οι έως τώρα πληροφορίες μας επιτρέπουν αισιοδοξία για την αποδοχή της πρότασης αυτής από τους κατοίκους, από ιδιώτες επενδυτές, από περιβαλλοντικές οργανώσεις. Δεν γνωρίζουμε τι στάση θα κρατήσουν τα Υπουργεία Ανάπτυξης και Δικαιοσύνης. Ελπίζουμε ότι όλοι τελικά θα πεισθούν ότι το Μεσονήσι (πιθανώς και το Γεράνι) μπορεί με ισχυρή πολιτική βούληση να μετατραπεί από πρόβλημα σε πρότυπο αειφορικής ανάπτυξης και αρμονικής συνύπαρξης ιδεών και χρήσεων.

Έργα συγχρηματοδοτούμενα από το LIFE-Φύση στην Ελλάδα το 1997*

Εφαρμογή διαχειριστικών σχεδίων στη Λιμνοθάλασσα της Πύλου και το Δέλτα του Ευρώτα

Περιγραφή: Στην περιοχή της Λιμνοθάλασσας της Πύλου εγγειοβελτιωτικά έργα προκάλεσαν μείωση της έκτασης των υγροτόπων, ενώ η δημιουργία μόνιμης διόδου προς τη θάλασσα και η εκτροπή των γλυκών υδάτων που εξέβαλλαν στη λιμνοθάλασσα προκάλεσαν αύξηση της μέσης αλατότητας. Επίσης, ο τουρισμός και η αυξημένη κυκλοφορία πλοίων επιτείνουν την υποβάθμιση της περιοχής. Στο Δέλτα του Ευρώτα, ο υγρότοπος έχει υποβαθμισθεί λόγω εντατικοποίησης των γεωργικών δραστηριοτήτων. Επιπλέον οι αμμοθίνες και οι αμμώδεις παραλίες αποτελούν πόλο έλξης έντονων τουριστικών δραστηριοτήτων. Ας σημειωθεί ότι η παρακείμενη θαλάσσια ζώνη είναι σημαντικό πεδίο δραστηριοποίησης για τον αλιευτικό στόλο της περιοχής.

Σκοποί του έργου: Η αποκατάσταση των υγροτόπων, η ρύθμιση του τουρισμού στις αμμοθίνες, η άμβλυνση των δυσμενών συνεπειών από τις γεωργικές δραστηριότητες, καθώς και η πρόληψη καταστροφικών συνεπειών από πετρελαιοκηλίδες στον κόλπο του Ναυαρίνου.

Αναμενόμενα αποτελέσματα: Για την περιοχή της Πύλου, αναμένεται να αποκατασταθεί το βασικό ενδιαίτημα των παρυδάτιων πουλιών και να επιτευχθεί η αποκατάσταση των αμμοθινών και ο έλεγχος της πρόσβασης επισκεπτών σε αυτές, η μείωση της όχλησης και της πίεσης από παράνομο κυνήγι, καθώς και η διατήρηση και προστασία του πληθυσμού της θαλάσσιας χελώνας *Caretta caretta*.

Αντιστοίχως, στην περιοχή Ευρώτα οι ωφέλειες θα είναι η προστασία και αποκατάσταση των αμμοθινικών συστημάτων, καθώς και η αποφυγή της περαιτέρω ποσοτικής και ποιοτικής υποβάθμισης του ενδιαίτηματος των παρυδάτιων πουλιών λόγω της επέκτασης των γεωργικών δραστηριοτήτων στον υγρότοπο.

Ανάδοχος: Ελληνική Ορνιθολογική Εταιρεία.

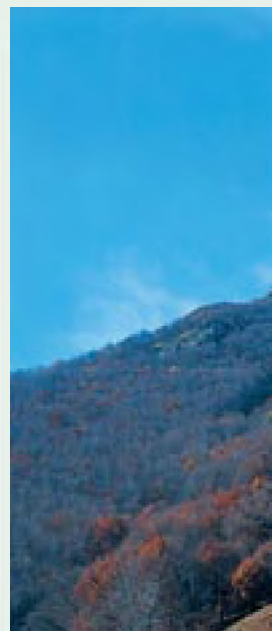
Διάρκεια: 4-1997/ 9-2000

Λιμνοθάλασσα Γιάλοβα, Φωτ. αρχείο ΕΚΒΥ / Έγχρωμον

Δράσεις διατήρησης και διαχείρισης σε ζώνες ειδικής προστασίας (ΖΕΠ) στην Ελλάδα

Όρος Τζένα, Φωτ. Κ. Στάρα

* Οι περιγραφές των έργων παρουσιάζονται όπως δόθηκαν από τους αναδόχους τους

Περιγραφή: Το έργο αφορά επτά περιοχές (Όρος Τζένα, Όρος Μενοίκιον, Λίμνη Άγρα, Αντιχάσια-Μετέωρα, Μαυροβούνι, Κλωκός-Μπάρμπας-Σελινούντας, Όρος Χολομώντας), οι οποίες έχουν υποστεί τα τελευταία χρόνια μεγάλη υποβάθμιση λόγω γενικών αιτίων (π.χ. παράνομο κυνήγι, τουρισμός, υπερβόσκηση κ.ά.) αλλά και ειδικών αιτίων (π.χ. λειτουργία λατομείου στο όρος Τζένα). Η κατάσταση επιδεινώνεται διότι η πληροφόρηση του τοπικού πληθυσμού είναι ελλιπής και δεν υπάρχει επαρκές πλαίσιο προστασίας.

Σκοποί του έργου: Η διατήρηση και η διαχείριση της ορνιθοπανίδας και των ενδιαιτημάτων της στις επτά περιοχές, οι οποίες έχουν περιληφθεί στο Κοινοτικό Δίκτυο των Ζωνών Ειδικής Προστασίας, βάσει της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ. Μέσω των προτεινόμενων δράσεων θα προστατευθούν και άλλα σημαντικά είδη και ενδιαιτήματα και επιδιώκεται η ενδυνάμωση της διαχείρισης των συγκεκριμένων περιοχών.

Αναμενόμενα αποτελέσματα: Τα ειδικά μέτρα προστασίας που έχουν χαρακτήρα προτεραιότητας για καθεμιά από τις περιοχές και η εκπόνηση και εφαρμογή διαχειριστικών σχεδίων.

Ανάδοχος: Εθνικό Ίδρυμα Αγροτικής Έρευνας-ΕΘΙΑΓΕ.

Διάρκεια: 1-1998/3-2001

Διατήρηση του λύκου (*Canis lupus*) και του ενδιαιτήματός του στην Κεντρική Ελλάδα

Περιγραφή: Ο λύκος έχει εκλείψει από 14 χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, ενώ θετικές τάσεις εξέλιξης του πληθυσμού έχουν αναφερθεί μόνο στην Ισπανία. Στην Ελλάδα η περιοχή εξάπλωσής του έχει συρρικνωθεί κατά 30% και εκτιμάται ότι υπάρχουν συνολικά 150-300 άτομα. Οι βασικές αιτίες της μείωσης αυτής είναι ο ανθρώπινος παράγοντας, η γενετική αλλοίωση του πληθυσμού, ο κατακερματισμός και η καταστροφή του ενδιαιτήματος του ζώου, καθώς και η έλλειψη επαρκούς νομικής προστασίας.

Σκοποί του έργου: Η επίτευξη και προστασία ενός βιώσιμου πληθυσμού του λύκου, η αποτίμηση του εύρους της γενετικής διατάραξης του είδους και η δημιουργία υποδομής υποστήριξης για την παρακολούθηση και μακροπρόθεσμη διαχείριση του πληθυσμού του είδους στην Ελλάδα.

Αναμενόμενα αποτελέσματα: Μέσω της βελτίωσης του ενδιαιτήματος του είδους θα αντιστραφεί η μείωση του πληθυσμού του. Οι δράσεις πληροφόρησης και ευαισθητοποίησης θα συμβάλλουν στο να καταστεί πιο φιλική η στάση των κατοίκων έναντι αυτού του ζώου.

Ανάδοχος: Αρκτούρος.

Διάρκεια: 1-1998/12-2000

Ευρωπαϊκός Χάρτης για την αειφόρο τουριστική ανάπτυξη

Το Δίκτυο Natura 2000 αποτελεί ιδιαίτερος σημαντικό στοιχείο της περιβαλλοντικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η δημιουργία και εφαρμογή του Δικτύου καθυστέρησε για διάφορους λόγους, ένας εκ των οποίων είναι οι αντιδράσεις των τοπικών κοινωνιών για πιθανή μείωση των εισοδημάτων τους από την ένταξη της περιοχής τους στο Natura 2000.

Με σκοπό την καλύτερη κατανόηση της λειτουργία του Δικτύου και την προώθηση της συνεργασίας σε ευρωπαϊκό, εθνικό και τοπικό επίπεδο όλων των εμπλεκομένων φορέων, διοργανώθηκε συνάντηση εργασίας στο Μπαθ της Μεγ. Βρετανίας στις 28-30 Ιουνίου 1998. Η συνάντηση διοργανώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή υπό την Προεδρία της Μεγάλης Βρετανίας.

Η συνάντηση εργασίας περιελάμβανε θεματικές ενότητες, οι οποίες σχετίζονται με την ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων στις περιοχές του Δικτύου, όπως η γεωργία, η δασοπονία, ο τουρισμός, κ.λπ.

Ειδικότερα όσον αφορά στον τουρισμό, κατά τη διάρκεια της συνάντησης προτάθηκε η δημιουργία ενός Ευρωπαϊκού Χάρτη για τον αειφόρο τουρισμό στις προστατευόμενες περιοχές. Στη συνέχεια ακολουθεί σύντομη ανάλυση της πρότασης αυτής.

Ο

Ευρωπαϊκός Χάρτης για έναν τουρισμό με βάση την αρχή της αειφορίας σε προστατευόμενες περιοχές, αντανακλά τις επιθυμίες τόσο των αρχών που είναι αρμόδιες για τις προστατευόμενες περιοχές όσο και των αντιπροσώπων της τουριστικής βιομηχανίας.

Ο σκοπός του Χάρτη είναι να θέσει προδιαγραφές και να παράσχει έναν οδηγό ώστε να βοηθηθεί η ανάπτυξη υψηλής ποιότητας αειφόρου τουρισμού, ο οποίος ορίζεται ως: "Κάθε μορφή ανάπτυξης τουριστικών δραστηριοτήτων η οποία εξασφαλίζει τη μακροχρόνια προστασία και διατήρηση των φυσικών, πολιτιστικών και κοινωνικών πόρων και συμβάλλει με έναν θετικό και σύμφωνα με τις αρχές του δικαίου, τρόπο στην οικονομική ανάπτυξη και ευμάρεια των κατοίκων που εργάζονται εντός ή στη γειτονία της προστατευόμενης περιοχής".

Παρατήρηση πουλιών στη Λίμνη Κερκίνη, Φωτ. Μ. Σεφερλής

Ο Χάρτης για τον αειφόρο τουρισμό αποτελείται από πέντε τομείς, δηλαδή:

- I. Δέκα αρχές αειφόρου τουρισμού,** (παρουσιάζονται στη συνέχεια).
- II. Αειφόρος τουρισμός για τις υπηρεσίες και τους οργανισμούς που έχουν την ευθύνη της προστασίας.** Αποτελεί υποχρέωση των υπηρεσιών και των οργανισμών που είναι υπεύθυνοι για μια προστατευόμενη περιοχή, να καθορίσουν μια στρατηγική αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης και ένα συγκεκριμένο σχέδιο δράσεων για την περιοχή, σε συνεργασία με την τουριστική βιομηχανία, τις τοπικές αρχές και τον τοπικό πληθυσμό.
- III. Αειφόρος τουρισμός για τις τουριστικές επιχειρήσεις που βρίσκονται εντός της προστατευόμενης περιοχής.** Αποτελεί υποχρέωση των διαχειριστών τουριστικών επιχειρήσεων να προετοιμάσουν ένα συγκεκριμένο σχέδιο δράσεων με σκοπό να λειτουργούν τις επιχειρήσεις τους με αειφορικό για τη φύση, τον πολιτισμό και την κοινωνία τρόπο. Το σχέδιο δράσεων θα πρέπει να είναι σύμφωνο με τους σκοπούς της στρατηγικής που ακολουθείται στην προστατευόμενη περιοχή.

Κιόσκι αναψυχής στο Στρατώνι, Φωτ. αρχείο ΕΚΒΥ / Σ. Μηλιώνης

IV. Αειφόρος τουρισμός για τους τουριστικούς πράκτορες (ταξιδιωτικούς πράκτορες) και τις εταιρείες μεταφορών, οι οποίες βρίσκονται εκτός της προστατευόμενης περιοχής αλλά την περιλαμβάνουν στα προγράμματά τους. Αποτελεί υποχρέωση όλων των ανωτέρω να διευθύνουν τις επιχειρήσεις τους κατά τρόπο που να ταιριάζει με τον χαρακτήρα της προστατευόμενης περιοχής που περιλαμβάνεται στα προγράμματά τους.

V. Προώθηση από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης της ιδέας για έναν αειφόρο τουρισμό στις προστατευόμενες περιοχές. Δίνονται οδηγίες ως προς το πώς θα παρουσιασθούν οι προστατευόμενες περιοχές από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης για την προσέλκυση επισκεπτών και την ανάδειξη του φυσικού τους πλούτου.

Οι 10 αρχές

αιεφόρου τουριστικής ανάπτυξης σε προστατευόμενες περιοχές

Οι εθνικοί δρυμοί, τα αισθητικά δάση, τα μνημεία της φύσης καθώς και άλλες προστατευόμενες περιοχές διατηρούν την ειδική ποιότητα των πιο όμορφων βουνών, των ακτών και των υγροτόπων της Ευρώπης, τους οποίους όλο και περισσότεροι άνθρωποι επιθυμούν να ανακαλύψουν και να εξερευνήσουν. Οι περιοχές αυτές παρουσιάζουν μια εξαιρετική πυκνότητα φυσικών και πολιτιστικών στοιχείων οι οποίοι αποτελούν αξιόλογο κεφάλαιο για την τουριστική ανάπτυξη.

Οι εμπνευστές του Ευρωπαϊκού Χάρτη για την αειφόρο τουριστική ανάπτυξη πιστεύουν ότι για την επιτυχία αειφόρου τουρισμού σε αυτές τις περιοχές, θα απαιτηθεί η εκπλήρωση των προσδοκιών των επισκεπτών, κέρδος (ωφέλεια) για τις τοπικές κοινωνίες αλλά κυρίως η κατάλληλη εναρμόνιση της τουριστικής και της περιβαλλοντικής πολιτικής.

Για την προώθηση του αειφόρου τουρισμού σε προστατευόμενες περιοχές θα πρέπει να ακολουθηθούν οι παρακάτω αρχές:

1. Αντιμετώπιση επιπτώσεων. Για την τουριστική ανάπτυξη σε προστατευόμενες περιοχές πρέπει να είναι πλήρως κατανοητό ότι υπάρχουν όρια στην ικανότητα του φυσικού, κοινωνικού και πολιτιστικού περιβάλ-

λοντος να δέχεται επισκέπτες. Οι επιπτώσεις από τις τουριστικές δραστηριότητες στις προστατευόμενες περιοχές πρέπει να προβλεφθούν και να αντιμετωπίζονται με βάση περιβαλλοντικά, οικονομικά και ηθικά κριτήρια.

2. Συμβολή στη διατήρηση. Ο τουρισμός μπορεί να προσφέρει καινούργιες ευκαιρίες ανάπτυξης στις προστατευόμενες περιοχές, οι οποίες να στηρίζουν τη διατήρηση και προστασία καθώς και την αύξηση της αξίας της τοπικής φυσικής κληρονομιάς. Ειδική φροντίδα πρέπει να ληφθεί στη διοχέτευση μερικών ευεργετημάτων (ωφελειών) από τον τουρισμό προς όφελος της διατήρησης και διαχείρισης των φυσικών πόρων.

3. Προστασία φυσικών πόρων. Ο τουρισμός στις προστατευόμενες περιοχές πρέπει να ασκείται με τέτοιο τρόπο ώστε να ελαχιστοποιηθούν οι χρήσεις φυσικών πόρων (νερό, ενέργεια, γη), να μειωθούν τα συνδεδεμένα με τον τουρισμό απόβλητα και η ρύπανση του νερού, του αέρα και του εδάφους και να προωθούνται οι χρήσεις φιλικών προς το περιβάλλον μορφών μεταφοράς, ενέργειας και παραγωγής γεωργικών προϊόντων, κ.λπ.

4. Στήριξη της τοπικής οικονομίας. Ο τουρισμός στις προστατευόμενες περιοχές πρέπει να συμβάλλει θετικά στην τοπική οικονομία ευνοώντας τη δημιουργία ευκαιριών εργασίας και χρησιμοποιώντας τοπικά προϊόντα και εξειδικευμένο προσωπικό. Ειδική μέριμνα απαιτείται στη διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ των ωφελειών που προκύπτουν από τον τουρισμό και των άλλων οικονομικών τομέων οι οποίοι παίζουν ρόλο στη διατήρηση του περιβάλλοντος. Ο τουρισμός μπορεί να προσφέρει επιπρόσθετη υποστήριξη στους παραδοσιακούς τομείς της οικονομίας.

Φωτ. αρχείο ΕΚΒΥ / Σ. Μηλιώνης

Φωτ. αρχείο ΕΚΒΥ / Σ. Μηλιώνης

Φωτ. αρχείο ΕΚΒΥ / Σ. Μηλιώνης

- 5. Εμπλοκή της τοπικής κοινωνίας.** Οι κάτοικοι που ζουν μέσα ή κοντά στις προστατευόμενες περιοχές πρέπει να εμπλακούν στη διαμόρφωση των έργων αιεφόρου τουριστικής ανάπτυξης και στην άσκηση των τουριστικών δραστηριοτήτων. Η τουριστική ανάπτυξη πρέπει να τους εξασφαλίζει τις υψηλότερες δυνατές ανταμοιβές για τον εαυτό τους και για τις μελλοντικές γενιές.
- 6. Ανάπτυξη κατάλληλου τουρισμού ποιότητας.** Οι τουριστικές δραστηριότητες στις προστατευόμενες περιοχές πρέπει να βασίζονται στα σπάνια και πολύτιμα στοιχεία της περιοχής και στην απόλαυση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς της. Πρέπει να αναπτυχθούν σε κλίμακα που να ταιριάζει στο περιβάλλον και με τρόπο που να προσφέρει στους επισκέπτες μια εμπειρία υψηλής ποιότητας.
- 7. Υποδοχή νέων αγορών.** Ο τουρισμός στις προστατευόμενες περιοχές πρέπει να ενθαρρύνει την ανακάλυψη της φύσης από νέου τύπου επισκέπτες.
- 8. Δημιουργία νέων μορφών απασχόλησης.** Ο τουρισμός στις προστατευόμενες περιοχές πρέπει να ενθαρρύνει την ανάπτυξη νέων μορφών απασχόλησης. Ειδικά μπορεί να ενθαρρύνει την ανάπτυξη πολλαπλών δραστηριοτήτων και κοινωνικής ενσωμάτωσης δημιουργώντας ευκαιρίες για γυναίκες, νέους ανθρώπους και άτομα με ειδικές ανάγκες.
- 9. Ενθάρρυνση συμπεριφορών φιλικών προς το περιβάλλον.** Η άσκηση των τουριστικών δραστηριοτήτων ιδίως όταν σε αυτήν εμπλέκονται διάφοροι φορείς πρέπει να γίνεται με τρόπους που να συμβάλλει στην ευαισθητοποίηση των επισκεπτών έναντι των πολλαπλών αξιών της προστατευόμενης περιοχής και της ανάγκης διατήρησής τους. Με κατάλληλα επικοινωνιακά μέσα πρέπει να ενθαρρύνονται οι επισκέπτες στο να υιοθετούν συμπεριφορά φιλικότερη προς το περιβάλλον και προς τα τοπικά ήθη και έθιμα.
- 10. Προσφορά προτύπου ρόλου για άλλους τομείς.** Ο τουρισμός πρέπει να προσφέρει αξιόλογο παράδειγμα αιεφόρου ανάπτυξης σε μια προστατευόμενη περιοχή. Λαμβάνοντας υπόψη τους περιβαλλοντικούς, οικονομικούς, κοινωνικούς και ηθικούς παράγοντες μπορεί να επηρεάσει πρακτικές σε επιχειρήσεις και οργανισμούς άλλων τομέων.

Φωτ. αρχείο ΕΚΒΥ / Έγκωμιον

Φωτ. αρχείο ΕΚΒΥ / Μ. Κατσακιώρη

Πιλοτική Μελέτη προς μια Πανευρωπαϊκή Απογραφή Υγροτόπων

Λίμνη Χειμαδίτιδα, Φωτ. αρχείο ΕΚΒΥ / Σ. Μηλιώνης

Σε έγγραφο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, σχετικό με την αειφορική χρήση και διατήρηση των υγροτόπων, η πανευρωπαϊκή απογραφή των υγροτόπων αναγνωρίστηκε ως υψηλής προτεραιότητας ενέργεια. Η Επιτροπή επεσήμανε ότι οι πληροφορίες για τους υγροτόπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι αποσπασματικές και αυτό δείχνει έντονα πλέον την ανάγκη για να δημιουργηθεί ένα ολοκληρωμένο σύστημα απογραφής. Η ανάγκη αυτή τονίστηκε με έμφαση κατά τη συνάντηση εργασίας με θέμα *“Προς μια Πανευρωπαϊκή Απογραφή Υγροτόπων”* που οργανώθηκε από την Παγκόσμια Οργάνωση για τη Διατήρηση της Φύσης (IUCN) στο Montecatini της Ιταλίας τον Ιανουάριο του 1997.

Η Διεθνής Οργάνωση για τους Υγροτόπους (Wetlands International-WI) και το Ινστιτούτο Διαχείρισης και Επεξεργασίας Εσωτερικών Υδάτων της Ολλανδίας (Inland Water Management & Water Treatment - RIZA) συμφώνησαν να συνεργασθούν σε ένα κοινό έργο με τίτλο *“Πιλοτική Μελέτη προς μια Πανευρωπαϊκή Απογραφή Υγροτόπων”*. Το έργο αυτό θα αποτελέσει συνέχεια της εργασίας που πραγματοποιήθηκε από τη Διεθνή Οργάνωση για τους Υγροτόπους, κατά τη διάρκεια του έργου MedWet για τους Μεσογειακούς Υγροτόπους, στο αντικείμενο της απογραφής και παρακολούθησης των υγροτόπων. Επίσης, για τη διεξαγωγή του έργου σημαντική θα είναι η πείρα του Ινστιτούτου RIZA σε θέματα τηλεπισκόπησης.

Σκοποί του έργου είναι: α) η αξιολόγηση και η βελτίωση της γνώσης σχετικά με την ύπαρξη και κατανομή των υγροτόπων της Ευρώπης, β) η συμβολή στη γνώση των υγροτόπων σε επιλεγμένες χώρες της κεντρικής και ανατολικής Ευρώπης, γ) η διεύρυνση της γνώσης για την έκταση των υγροτόπων στις χώρες της Βαλτικής με τη

χρήση τηλεπισκόπησης (πιλοτική εφαρμογή).

Οι χώρες της Βαλτικής (Λιθουανία, Λετονία και Εσθονία) επιλέχθηκαν διότι υπήρχαν διαθέσιμες δορυφορικές εικόνες, καθώς επίσης και δεδομένα υπαίθρου από πρόσφατα έργα της Διεθνούς Οργάνωσης για τους Υγροτόπους (WI). Επιπλέον, οι χώρες αυτές έχουν παράκτιους και εσωτερικούς υγροτόπους που δεν έχουν διαταραχθεί σε μεγάλο βαθμό.

Για να υλοποιηθεί ο πρώτος σκοπός θα διενεργηθεί μεγάλης κλίμακας και συστηματική ανασκόπηση των περιγραφικών και χωρικών πληροφοριών που αφορούν τους ευρωπαϊκούς υγροτόπους και θα επισημανθούν περιοχές όπου οι πληροφορίες είναι ελλιπείς.

Για να υλοποιηθεί ο δεύτερος σκοπός, καταρχήν θα επιλεγεί ένα λογισμικό που θα επιτρέπει την εισαγωγή, ανάκληση, και ανάλυση των δεδομένων από τις υπάρχουσες απογραφές. Στη συνέχεια θα κατηγοριοποιηθούν, θα μεταφρασθούν και θα ελεγχθούν τα υπάρχοντα δεδομένα, ώστε να εισαχθούν σε μια ενιαία τράπεζα πληροφοριών για αποθήκευση, ανάκληση και ανάλυση. Τέλος θα διερευνηθούν δυνατότητες ανάλυσης δεδομένων και θα αναγνωρισθούν περιοχές που πληρούν ένα ή περισσότερα από τα κριτήρια που έχει θεσπίσει η Σύμβαση Ραμσάρ για να καταχωρηθούν ως υγρότοποι διεθνούς σημασίας.

Τέλος, για να υλοποιηθεί ο τρίτος σκοπός θα συγκεντρωθούν και θα αναλυθούν τηλεπισκοπικά δεδομένα χρησιμοποιώντας εικόνες του δορυφόρου Landsat TM, και θα αναπτυχθεί ένα απλό Γεωγραφικό Σύστημα Πληροφοριών που θα συνδυάζει τηλεπισκοπικά, περιγραφικά και δεδομένα υπαίθρου, για τους υγροτόπους των τριών χωρών της Βαλτικής.

Στρυμωνικός Κόλπος, Φωτ. αρχείο ΕΚΒΥ / Σ. Μηλιώνης

Φωτ. αρχείο ΕΚΒΥ / Σ. Μηλιώνης

ΠΑΡΑΚΤΙΑ ΖΩΝΗ

Η παράκτια ζώνη ορίζεται ως μία λωρίδα ξηράς και θαλάσσης εκατέρωθεν της ακτογραμμής. Το πλάτος του χερσαίου τμήματος ποικίλλει ανάλογα με τα όρια των παράκτιων οικοσυστημάτων και τη γεωμορφολογία, ενώ το θαλάσσιο τμήμα καλύπτει τον θαλάσσιο χώρο έως το βάθος των 50 μέτρων.

Παράκτια ζώνη Στρυμωνικού Κόλπου, Φωτ. αρχείο ΕΚΒΥ

Η ποικιλομορφία των οικοσυστημάτων της παράκτιας ζώνης είναι πολύ μεγάλη. Το χερσαίο τμήμα περιλαμβάνει βραχώδεις και μη βραχώδεις ακτές, αμμοθίνες και περικλείει παράκτιους υγροτόπους όπως εκβολές, λιμνοθάλασσες, δέλτα, αλμυρά έλη κ.ά. Στο θαλάσσιο τμήμα απαντούν εκτάσεις βυθού με λιβάδια Ποσειδωνίας, βραχώδη και αμμώδη υποστρώματα με εκτεταμένες ζώνες βλάστησης μακροφυκών, ύφαλοι κ.ά. Τα συστήματα αυτά φιλοξενούν πλούσια χλωρίδα και πανίδα με είδη τα οποία είναι προσαρμοσμένα να ζουν στα ιδιαίτερα μικροπεριβάλλοντα της ξηράς, της θάλασσας ή στην περιοχή που καλύπτεται και αποκαλύπτεται ή διαβρέχεται από το θαλασσινό νερό όπου επικρατούν ακραίες συνθήκες. Οι φυσικοί παραλιακοί βιότοποι παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλομορφία, παρά τη μικρή τους έκταση, η οποία μειώνεται διαρκώς τις τελευταίες δεκαετίες.

Οκτώ από τους σαράντα τύπους οικοτόπων προτεραιότητας της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ “για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της αυτοφύουσ χλωρίδας και άγριας πανίδας” είναι παράκτιοι. Περίπου το ένα τρίτο των υγροτόπων της Ευρωπαϊκής Ένωσης βρίσκονται στην παράκτια ζώνη, όπως και πάνω από το 30% των Ειδικών Περιοχών Προστασίας (SPA) που έχουν οριστεί από την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ “για τη διατήρηση των άγριων πτηνών”.

Τα παράκτια οικοσυστήματα έχουν πολύ υψηλή βιολογική παραγωγικότητα. Η αναπαραγωγή και τα πεδία διατροφής των περισσότερων ειδών ψαριών και οστράκων με οικονομική αξία εντοπίζονται στην παράκτια ζώνη, όπως και ένα υψηλό ποσοστό της αλιεύσιμης ποσότητας των ειδών αυτών, που συντηρεί σχεδόν τους μισούς απασχολούμενους στον τομέα της αλιείας.

Ανθρώπινες δραστηριότητες και παράκτια ζώνη

Οι παράκτιες ζώνες αποτελούν περιοχές μεγάλης αξίας για τον άνθρωπο. Ελκυστικές λόγω της φυσικής ομορφιάς τους, του συνήθως ήπιου κλίματος και του πλούτου των φυσικών πόρων, οι παράκτιες ζώνες ευνόησαν την εγκατάσταση του ανθρώπου από την αρχαιότητα

τα με την αντίστοιχη ανάπτυξη πολλών δραστηριοτήτων. Σήμερα περισσότερο από το μισό του παγκόσμιου πληθυσμού ζει και δραστηριοποιείται στις παράκτιες ζώνες. Τα δύο τρίτα των Ελλήνων κατοικούν κοντά στις ακτές. Η αστικοποίηση, η βιομηχανία, ο τουρισμός, οι θαλάσσιες μεταφορές και άλλες δραστηριότητες μείωσαν τη βιολογική ποικιλότητα και τα πολιτισμικά γνωρίσματα των παράκτιων ζωνών.

Η ποιότητα των παράκτιων υδάτων προκαλεί ανησυχία. Τα δύο πιο θεαματικά φαινόμενα των τελευταίων χρόνων, ο ανθρωπογενής ευτροφισμός και η ρύπανση από πετρελαιοκηλίδες δείχνουν ότι οι παράκτιες κοινότητες υφίστανται τις επιπτώσεις γεγονότων που συμβαίνουν εκτός της δικής τους περιοχής ελέγχου.

Ολοκληρωμένη διαχείριση της παράκτιας ζώνης

Οι κύριες αιτίες των περιβαλλοντικών προβλημάτων των παράκτιων ζωνών είναι:

- Η έλλειψη σχεδιασμού ή και ο εσφαλμένος σχεδιασμός των χρήσεων στην παράκτια ζώνη και η μη επαρκής εφαρμογή των κανονισμών.
- Η έλλειψη συντονισμού μεταξύ των χρηστών και των αρμοδίων αρχών, η επικάλυψη των στρατηγικών σκοπών και των δράσεων στα διάφορα επίπεδα διοίκησης (τοπική, περιφερειακή, κεντρική ή ευρωπαϊκή).
- Η διαχείριση των ακτών δεν περιλαμβάνει και τις δραστηριότητες που ασκούνται στην ενδοχώρα και στην ανοικτή θάλασσα.

Τα τελευταία χρόνια έχει αρχίσει να αναγνωρίζεται η αναγκαιότητα σχεδιασμού μιας ολοκληρωμένης διαχείρισης των παράκτιων ζωνών ώστε να επιτευχθεί η αειφορική ανάπτυξή τους. Η αειφορική ανάπτυξη απαιτεί την πλήρη και συστηματική εφαρμογή των αρχών της ολοκλήρωσης και της επικουρικότητας. Μπορεί να επιτευχθεί μόνο με την ενεργό συμμετοχή των πολιτικών αρχών, των κρατικών υπηρεσιών, των οικονομικών παραγόντων, των επιστημόνων και του κοινού.

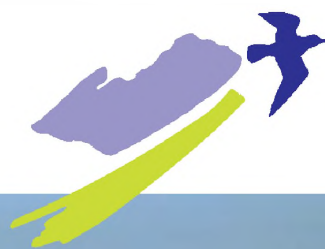

Κρανιά της θάλασσας. Φωτ. αρχείο ΕΚΒΥ / Έγγραμμο

ΣΥΜΒΑΣΗ ΡΑΜΣΑΡ

7η συνάντηση των συμβαλλόμενων μελών

Η 7η συνάντηση των
συμβαλλόμενων μελών
της Σύμβασης Ραμσάρ
θα πραγματοποιηθεί
από τις 10 έως τις 18
Μαΐου 1999 στο Σαν
Χοσέ της Κόστα Ρίκα.

Αποικία Αργυροπελεκάνων στον Αμβρακικό Κόλπο, Φωτ. αρχείο ΕΚΒΥ

Στο προσχέδιο του προγράμματος εργασιών που ετοιμάστηκε για τη συνάντηση, περιλαμβάνονται θέματα όπως: έκθεση της Καθοδηγητικής Επιτροπής της Σύμβασης Ραμσάρ καθώς και έκθεση του Γραφείου Ραμσάρ, ανάλυση της εφαρμογής της Σύμβασης σε κάθε γεωγραφική περιοχή, διάφορα θέματα που ανέκυψαν από τις αποφάσεις και τις συστάσεις των προηγούμενων συναντήσεων των συμβαλλόμενων μελών, σχεδιασμός δράσεων και προϋπολογισμός για τα έτη 2000-2002, συζήτηση των σχεδίων αποφάσεων που υποβλήθηκαν από τα συμβαλλόμενα μέλη και την Καθοδηγητική Επιτροπή, έκθεση και συστάσεις των τεχνι-

κών επιτροπών, ορισμός των μελών του επιστημονικού και τεχνικού σώματος αναθεώρησης, αποδοχή των αποφάσεων της συνάντησης, εκλογή τοπικών αντιπροσώπων για την Καθοδηγητική Επιτροπή, καθορισμός της ημερομηνίας και του τόπου πραγματοποίησης της επόμενης συνάντησης, αποδοχή των αποτελεσμάτων της 7ης συνάντησης των συμβαλλόμενων μερών, κ.λπ.

Για περισσότερες πληροφορίες μπορείτε να απευθύνεστε στο Γραφείο Ραμσάρ, rue Mauverney 28, CH-1196 Gland, Switzerland, τηλ. +41 22 9990170, E-mail: ramsar@hq.iucn.org

Α Μ Φ Ι Β Ι Ο Ν

Τεύχος 21, Ιούνιος 1998
Διμηνιαία έκδοση του ΕΚΒΥ ISSN 1106 - 3866

Ταχυδρομική διεύθυνση:

Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας
Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων - Υγροτόπων

14ο χλμ Θεσσαλονίκης - Μηχανιώνας, 570 01 Θέρμη,
τηλ. (031) 473.320, 473.432, 475.604 - Φαξ: (031) 471.795

Υπεύθυνη Έκδοσης: Μαρία Κατσακώρη

Συντακτική Επιτροπή: Μαρία Κατσακώρη, Σπύρος Ντάφης

Σ' αυτό το τεύχος συνεργάστηκαν:

Ιουλία Δροσινού, Θάλεια Λαζαρίδου, Εύα Παπαστεργιάδου,

Μιλτιάδης Σεφερλής, Ελένη Φυτώκα

Φωτ. εξωφύλλου: Αμμοθίνες στην Πελοπόννησο, Λ. Λογοθέτης

Σχέδια: Πασχάλης Δουγαλής

Φωτοστοιχειοθεσία - Εκτύπωση: ANIMA GRAPHICS

Υιοί Α. Υφαντή Ο.Ε., Φραγκίνη 9, 546 24 Θεσσαλονίκη

Κείμενα και φωτογραφίες που αποστέλλονται για δημοσίευση στο περιοδικό δεν επιστρέφονται. Επιτρέπεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή ή η μετάδοση με οποιοδήποτε οπτικοακουστικό μέσο του περιχομένου του ΑΜΦΙΒΙΟΝ μόνο εφόσον γίνεται αναφορά στην πηγή.

